GENERALINIO ADVOKATO
ATHANASIOS RANTOS IŠVADA,
pateikta 2025 m. gruodžio 18 d.[1]

Byla C-145/24 P

BdM Banca SpA, buvusi Banca Popolare di Bari SpA
prieš

Europos Komisiją

„Apeliacinis skundas – Valstybės pagalba – Italijos valdžios institucijų *Banca Tercas* suteikta pagalba – *Fondo interbancario di tutela dei depositi* (Tarpbankinis indėlių apsaugos fondas, Italija) (FITD) intervencija *Banca Tercas* nuostoliams padengti ir jo pardavimui *Banca Popolare di Bari* paremti – Komisijos sprendimas (ES) 2016/1208, kuriuo ši priemonė pripažinta su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalba– Sprendimo panaikinimas 2019 m. kovo 19 d. Sprendimu *Italija ir kt. / Komisija* (T-98/16, T-196/16 ir T-198/16, EU:T:2019:167) – Sprendimo patvirtinimas apeliacine tvarka priimtu 2021 m. kovo 2 d. Sprendimu *Komisija / Italija ir kt.* (C-425/19 P, EU:C:2021:154) – Ieškinys dėl žalos atlyginimo – SESV 340 straipsnio antra pastraipa – Senaties terminas – Sąvoka „pakankamai aiškus [Sąjungos teisės] pažeidimas“ – Priežastinis ryšys“

Įvadas

1. Apeliaciniu skundu *BdM Banca SpA*. (buvusi *Banca Popolare di Bari SpA*, toliau – apeliantė) prašo panaikinti 2023 m. gruodžio 20 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Banca Popolare di Bari / Komisija* (T-415/21, EU:T:2023:833, toliau – skundžiamas sprendimas), kuriuo šis teismas atmetė jos ieškinį dėl 2015 m. gruodžio 23 d. Komisijos sprendimu (ES) 2016/1208 dėl valstybės pagalbos SA.39451 (2015/C) (ex 2015/NN), kurią Italija suteikė *Banca Tercas* (toliau – Komisijos sprendimas *Tercas*)[2] padarytos žalos atlyginimo.

2. Šiuo apeliaciniu skundu Teisingumo Teismo prašoma išnagrinėti klasikinius aspektus, susijusius su ieškiniais dėl Europos Sąjungos deliktinės atsakomybės, kaip antai, pirma, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 46 straipsnyje numatyto senaties termino eigos pradžią, ypač kiek tai susiję su skirtumu tarp „tiesioginės“ ir „tęstinės“ žalos, antra, galimą SESV 107 straipsnio 1 dalies pažeidimo kvalifikavimą pripažįstant jį „pakankamai aiškiu“, kaip tai suprantama pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą, ir galiausiai veiksmų, dėl kurių priekaištaujama Komisijai, ir apeliantės tariamai patirtos žalos priežastinio ryšio vertinimą, be kita ko, esant galimoms vienalaikėms šios žalos priežastims.

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] OL L 203, 2016, p. 1.

Ginčo aplinkybės ir skundžiamas sprendimas

3. Komisijos sprendime *Tercas* buvo nuspręsta, kad 2014 m. liepos 7 d. *Banca d'Italia* (Italijos bankas) patvirtinta *Fondo interbancario di tutela dei depositi* (Tarpbankinis indėlių apsaugos fondas, Italija; toliau – FITD) intervencija *Banca Tercas* (toliau – *Tercas*)[3], kurio visas turtas nuo 2014 m. spalio 1 d. priklausė apeliantei, naudai yra su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalba, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, kuri turi būti susigrąžinta iš jos gavėjo[4]. 2016 m. vasario 4 d. FITD atliko „savanorišką intervenciją" *Tercas* naudai, o 2016 m. liepos 14 d. apeliantė perėmė *Tercas*.

4. 2019 m. kovo 19 d. Bendrojo Teismo sprendimu *Italija ir kt. / Komisija*[5], apeliacine tvarka patvirtintu 2021 m. kovo 2 d. Teisingumo Teismo sprendimu *Komisija / Italija ir kt.*[6] (toliau kartu – Bendrojo Teismo ir Teisingumo Teismo sprendimai *Tercas*), Komisijos sprendimas *Tercas* buvo panaikintas. Priėmus šiuos teismų sprendimus, apeliantė paprašė Komisijos atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl Komisijos sprendimo *Tercas* priėmimo; Komisija šį prašymą atmetė.

5. Skundžiamu sprendimu Bendrasis Teismas atmetė apeliantės ieškinį dėl šių nuostolių atlyginimo. Konstatavęs, kad sąlygos, susijusios su veiksmų neteisėtumu ir priežastinio ryšio buvimu, neįvykdytos[7], Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad šį ieškinį reikia atmesti, nesant reikalo nagrinėti žalos realumo sąlygos[8].

Procesas Teisingumo Teisme ir šalių reikalavimai

6. 2024 m. vasario 26 d. apeliantė pateikė apeliacinį skundą dėl skundžiamo sprendimo. Ji Teisingumo Teismo prašo, pirma, panaikinti skundžiamą sprendimą ir, antra, priimti galutinį sprendimą byloje bei priteisti jai iš Sąjungos, atstovaujamos Komisijos, 203,3 mln. EUR sumą turtinei žalai atlyginti bei tinkamai apskaičiuotą sumą neturtinei žalai atlyginti, taip pat priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas, o nepatenkinus šio reikalavimo, grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

7. Komisija Teisingumo Teismo prašo atmesti apeliacinį skundą kaip nepriimtiną ar nereikšmingą ir, bet kuriuo atveju, kaip visiškai nepagrįstą arba, nepatenkinus šio reikalavimo, atmesti prašymą atlyginti žalą, kaip visiškai nepagrįstą, ir priteisti iš apeliantės bylinėjimosi išlaidas.

8. Per 2025 m. rugsėjo 30 d. teismo posėdį buvo išklausyti šalių žodiniai pasisakymai ir atsakymai į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus.

[3] Pagal šią intervenciją buvo numatyta taikyti tris priemones, t. y. pirma, skirti 265 mln. eurų įnašą *Tercas* neigiamam nuosavam kapitalui padengti, antra, taikyti 35 mln. eurų garantiją, skirtą kredito rizikai, susijusiai su tam tikru išoriniu poveikiu *Tercas*, padengti, ir, trečia, taikyti 30 mln. eurų garantiją, skirtą išlaidoms, atsiradusioms apmokestinus pirmąją priemonę, padengti.

[4] 2012 metais, Italijos bankui nustačius pažeidimus, Italijos vyriausybė *Tercas* taikė specialųjį administravimą. Įsikišus FITD, ši priemonė buvo panaikinta ir, be kita ko, apeliantė kelis kartus padidino kapitalą, kad atkurtų *Tercas* ekonominę padėtį.

[5] T-98/16, T-196/16 ir T-198/16, EU:T:2019:167, toliau – Bendrojo Teismo sprendimas *Tercas*.

[6] C-425/19 P, EU:C:2021:154, toliau – Teisingumo Teismo sprendimas *Tercas*.

[7] Dėl sąlygos, susijusios su Komisijai priskiriamo elgesio neteisėtumu, Bendrasis Teismas konstatavo, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis, kuria remiasi apeliantė šioje byloje, turėtų būti laikoma „taisykle, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims" (skundžiamo sprendimo 76–96 punktai), bet nusprendė, kad pakankamai aiškaus šios taisyklės pažeidimo nėra (šio sprendimo 101–125 punktai). Dėl sąlygos, susijusios su priežastinio ryšio buvimu, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad apeliantė neįrodė, jog tarp tariamai neteisėtų Komisijos veiksmų ir nurodytos žalos buvimo yra priežastinis ryšys (minėto sprendimo 126–161 punktai).

[8] Vis dėlto Bendrasis Teismas nusprendė, kad ieškinio senaties terminas yra pasibaigęs dėl vieno iš apeliantės nurodytų žalos pagrindų, t. y. dėl žalos, susijusios su darbuotojų skaičiaus sumažinimu (skundžiamo sprendimo 61 punktas).

Analizė

9. Apeliacinį skundą sudaro trys pagrindai: pirmasis susijęs su ieškinio dėl deliktinės atsakomybės senaties terminu, kaip jis suprantamas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 46 straipsnį, kaip vienu iš žalos pagrindų, antrasis – su tariamo SESV 107 straipsnio 1 dalies pažeidimo kvalifikavimu kaip „pakankamai aiškaus“, kaip tai suprantama pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą, o trečiasis – su priežastinio ryšio tarp Komisijai priskiriamų veiksmų ir apeliantės tariamai patirtos žalos buvimu, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą.

Dėl apeliacinio skundo pirmojo pagrindo

10. Pirmasis pagrindas susijęs su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 46 straipsnio pažeidimu, nes Bendrasis Teismas nusprendė, kad ieškinys nepriimtinas tiek, kiek jis susijęs su žala, patirta dėl darbuotojų skaičiaus sumažinimo. Apeliantė priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad šis nusprendė, jog ši žala pasireiškė priimant 2015 m. gruodžio 30 d. parengtą skatinimo planą (toliau – skatinimo planas)[9] ir buvo momentinė[10], nors iš tikrųjų ši žala atsirado ne dėl šio plano, o dėl paskesnių operacijų, dėl kurių konkrečiai sumažėjo darbuotojų skaičius, taigi, buvo tęstinio pobūdžio[11].

11. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 46 straipsnį, kuris procesui Bendrajame Teisme taikomas pagal šio statuto 53 straipsnio pirmą pastraipą, bylos prieš Sąjungą su deliktine atsakomybe susijusiais klausimais nebekeliamos praėjus penkeriems metams po tokio įvykio, dėl kurio norima iškelti bylą[12]. Remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai tenkinamos pareigos atlyginti žalą sąlygos, visų pirma kai atlygintina žala materializuojasi[13]. Taigi, minėtas terminas pradedamas skaičiuoti ne nuo žalą sukėlusio įvykio datos, o nuo tada, kai žala atitinkamiems asmenims realiai atsiranda[14].

12. Skundžiamo sprendimo 61 punkte Bendrasis Teismas tik pažymėjo, kad žala, susijusi su darbuotojų skaičiaus mažinimu, atsirado dėl 2015 m. gruodžio 30 d. parengto skatinimo plano, taigi, senaties terminas suėjo, kai apeliantė pateikė prašymą Komisijai be išsamesnių paaiškinimų dėl tos žalos pobūdžio.

[9] Konkrečiai kalbant, tai buvo apeliantės ir profesinių sąjungų susitarimas dėl pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų skatinimo išeiti iš darbo plano, kuriuo siekta sumažinti darbuotojų skaičių 85 asmenimis.

[10] Vadinasi, tuo metu, kai apeliantė pateikė Komisijai pirminį prašymą atlyginti žalą, penkerių metų senaties terminas buvo pasibaigęs (šiuo klausimu žr. skundžiamo sprendimo 61 ir 68 punktus).

[11] Apeliantės teigimu, nagrinėjama žala nebuvo iš karto pajusta sudarant skatinimo planą (2015 m. gruodžio 30 d.), nes tą dieną buvo galima įvertinti tik būsimų išlaidų sumą (kuri 2015 finansiniais metais buvo numatyta iš anksto), o išmokos buvo išmokėtos vėliau, t. y. po to, kai darbuotojai sutiko su šiuo apeliantės pasiūlytu planu. Priešingai nei teigia Komisija, šis apeliacinio skundo pagrindas, mano nuomone, yra priimtinas, kadangi apeliantė nesiekia, kad Bendrasis Teismas iš naujo įvertintų įrodymus ir faktines aplinkybes (nesiremia faktinių aplinkybių iškraipymu), bet ginčija šių faktinių aplinkybių teisinį kvalifikavimą, nes Bendrasis Teismas tariamą žalą iš esmės kvalifikavo kaip „momentinę“, o ne kaip „tęstinę“.

[12] Kaip Bendrasis Teismas priminė skundžiamo sprendimo 29 punkte, šio termino paskirtis yra, viena vertus, užtikrinti nukentėjusio asmens teisių apsaugą, nes šis asmuo turi turėti pakankamai laiko, kad galėtų surinkti ieškiniui pareikšti reikalingą informaciją, ir, kita vertus, neleisti nukentėjusiam asmeniui neterminuotai delsti pasinaudoti teise į žalos atlyginimą. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pacitavo 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Evropaïki Dynamiki / Komisija* (C-469/11 P, EU:C:2012:705, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) bei 2021 m. liepos 7 d. Sprendimą *Bateni / Taryba* (T-455/17, EU:T:2021:411, 62 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[13] Žr., be kita ko, 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimą *Holcim (Deutschland) / Komisija* (C-282/05 P, EU:C:2007:226, 29 punktas) ir 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Evropaïki Dynamiki / Komisija* (C-469/11 P, EU:C:2012:705, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[14] Šiuo klausimu žr. 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimą *Holcim (Deutschland) / Komisija* (C-282/05 P, EU:C:2007:226, 30 punktas) ir 2013 m. vasario 28 d. Sprendimą *Inalca ir Cremonini / Komisija* (C-460/09 P, EU:C:2013:111, 60 punktas).

13. Šiuo klausimu pažymiu, kad atsižvelgiant į tai, jog skatinimo planas buvo privalomojo pobūdžio, tariama žala atsirado jo priėmimo dieną [15], o aplinkybė, kad jis buvo įgyvendintas vėliau, neturi reikšmės [16]. Iš tikrųjų „tęstinė žala“ turi būti suprantama kaip žala, kuri neatsiranda per vieną įvykį, bet atsiranda ir didėja laipsniškai, ir kurios dydis auga proporcingai praėjusiam laikui [17]. Kitaip tariant, žalos priežastis yra ne vienas įvykis, o besitęsianti situacija, o nagrinėjamu atveju tariama žala lieka nepakitusi nuo pat skatinimo plano priėmimo.

14. Tiesa, kad tą dieną, kai buvo priimtas skatinimo planas, apeliantė negalėjo apskaičiuoti tikslaus žalos dydžio, nes jis galėjo skirtis priklausomai nuo to, ar šis planas bus sėkmingai įgyvendintas, ar ne. Vis dėlto šią dieną ji galėjo įvertinti didžiausią tariamos žalos sumą ir skirti išteklius, kurių reikėtų šiai problemai spręsti. Beje, pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą nedraudžiama kreiptis į Teisingumo Teismą, kad būtų pripažinta Sąjungos atsakomybė už neišvengiamą ir pakankamai aiškiai numatomą žalą, net jeigu jos dydžio dar negalima tiksliai nustatyti [18].

15. Be to, net jei, kaip apeliantė, manytume, kad tariama žala atsirado „nuo pirmosios išmokos“ arba kad jos poveikis pasireiškė darbuotojams paeiliui pritariant skatinimo planui, šios aplinkybės vis dėlto nereiškia, kad ši žala gali būti kvalifikuojama kaip „tęstinė“. Mano nuomone, esant tokiai situacijai, nėra jokio teisinio pagrindo, kuriuo remiantis būtų galima atskirti pirmąją išmoką nuo paskesniųjų [19], o minėtą žalą veikiau sudaro visa žala, susijusi su kiekvieno darbuotojo pritarimu skatinimo planui, nes kiekvienam iš jų taikomas atskiras senaties terminas.

16. Vis dėlto šiuo klausimu, kaip savo rašytinėse pastabose pažymi Komisija, pakanka pažymėti, kad apeliantė savo prašymą atlyginti žalą apibrėžė remdamasi 2015 m. gruodžio 31 d. balanse įrašytu atidėjiniu ir nepateikė jokių įrodymų, susijusių su skirtingais momentais, kai darbuotojai pritarė apeliantės pasiūlytam skatinimo planui.

17. Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, mano nuomone, apeliacinio skundo pirmąjį pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstą.

Dėl apeliacinio skundo antrojo pagrindo

18. Antrasis pagrindas siejamas su SESV 340 straipsnio antros pastraipos pažeidimu, nes Bendrasis Teismas atmetė galimybę, kad neteisėti Komisijos veiksmai buvo „pakankamai aiškus“ Sąjungos teisės pažeidimas, ir neteisingai pritaikė šiurkštaus ir akivaizdaus šios teisės pažeidimo kriterijų. Apeliantės teigimu, pirma, Komisija neturėjo jokios diskrecijos vertinti, ar FITD intervencija *Tercas* naudai yra valstybės pagalba, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1

[15] Pirmojoje instancijoje pareikštame ieškinyje apeliantė iš esmės pripažino, kad su šiuo planu susijusi našta buvo „*ad hoc* ir iš anksto įvertinta 2015 finansiniais metais“ ir kad ji „faktiškai buvo patirta paskesniais metais“.

[16] Beje, apeliantė nesusidūrė su sunkumais apskaičiuodama šią žalą pagal 2015 m. gruodžio 31 d. atidėtą sumą.

[17] Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 28 d. Sprendimą *Inalca ir Cremonini / Komisija* (C-460/09 P, EU:C:2013:111, 80 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. Baranowska, N., ir Machnikowski, P., „European Union“, *Prescription in tort law: analytical and comparative perspectives*, Intersentia, Kembridžas, 2020, p. 706; taip pat Dimitrova, Y., ir Picod, F., „La prescription en l'action en responsabilité contre l'Union européenne“, *Revue des affaires européennes*, 2021, Nr. 4, p. 858.

[18] Žr., be kita ko, generalinio advokato N. Jääskinen išvadą byloje *Inalca ir Cremonini / Komisija* (C-460/09 P, EU:C:2012:632, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[19] Be to, atkreipiu dėmesį į tam tikrą apeliantės pateiktų argumentų prieštaringumą: ji, teigdama, kad sudarant skatinimo planą nagrinėjama žala galėjo būti ne apskaičiuota, o tik įvertinta, tvirtina, kad tariama žala atsirado tik nuo pirmosios išmokos, t. y. nuo tos dienos, kai ši žala taip pat negalėjo būti galutinai apskaičiuota.

dalį, arba, bet kuriuo atveju, turėjo ribotą diskreciją, ir, antra, Bendrasis Teismas neprivalėjo atsižvelgti į bylos, kurioje priimtas Komisijos sprendimas *Tercas*, faktinį ir teisinį sudėtingumą, ar, bet kuriuo atveju, šioje byloje turėjo šį sudėtingumą atmesti.

19. Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas nusprendė, kad, nepaisant Komisijai priskirtinos vertinimo klaidos [20], ji nepadarė pakankamai aiškaus SESV 107 straipsnio 1 dalies pažeidimo, nes jos padarytas pažeidimas nebuvo nebūdingas įprastam, apdairiam ir rūpestingam institucijos, įgaliotos užtikrinti konkurencijos taisyklių taikymą, elgesiui [21].

20. Pirmiausia primenu, kad, pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, pakankamai akivaizdus teisės normos, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims, pažeidimas, kuris yra viena iš Sąjungos deliktinės atsakomybės atsiradimo sąlygų, nustatomas tada, kai atitinkama institucija akivaizdžiai ir šiurkščiai viršijo savo diskrecijos ribas [22]. Taigi tokio diskrecijos ribų viršijimo nustatymas suponuoja prielaidą dėl pažeidimo, kokio panašiomis aplinkybėmis nebūtų padariusi įprastai apdairi ir rūpestinga administravimo institucija [23].

21. Be to, siekiant nustatyti, ar Sąjungos teisės normos pažeidimas turi būti laikomas pakankamai aiškiu, reikia atsižvelgti į sritį, sąlygas ir aplinkybes, kurioms esant institucija imasi veiksmų, o veiksniai, į kuriuos šiuo klausimu reikia atsižvelgti, be kita ko, yra pažeistos normos aiškumas ir tikslumas, taip pat pagal tą normą Sąjungos institucijai suteikiamos diskrecijos apimtis, reglamentuotinos situacijos sudėtingumas, teisės aktų taikymo ar aiškinimo sunkumai ir tai, ar galima teisės klaida yra pateisinama, ar nepateisinama [24].

22. Šiuo klausimu diskrecijos, kurią Sąjungos institucijai suteikia pažeista teisės norma, apimtis yra tik vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti siekiant nustatyti, ar ši institucija padarė pakankamai aiškų šios normos pažeidimą. Nors tai yra svarbus veiksnys, kuris turi būti nagrinėjamas visais atvejais, pagal pažeistą normą suteikiamos diskrecijos nebuvimas nebūtinai reiškia, kad tos normos pažeidimas yra pakankamai aiškus. Priklausomai nuo kiekvieno konkretaus atvejo, taip pat gali būti atsižvelgiama į kitus veiksnius, atkreipiant dėmesį į aplinkybes, kuriomis buvo padarytas nustatytas pažeidimas. Taigi teisės normos, pagal kurią atitinkamai valdžios institucijai nepaliekama jokios diskrecijos, pažeidimas, atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, gali neatrodyti akivaizdus, taigi pakankamai aiškus, ypač jei kyla dėl teisės klaidos, kuri yra pateisinama atsižvelgiant į tą normą įtvirtinančio teisės akto aiškinimo sunkumus [25].

[20] Bendrojo Teismo teigimu, Komisijos sprendimo *Tercas* neteisėtumą lėmė konceptuali klaida, susijusi su sąlygos dėl pagalbos priskyrimo ir sąlygos, susijusios su valstybės ištekliais, supainiojimu ir tuo, kad Komisija nepateikė ir nepagrindė pakankamų įrodymų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, kad nagrinėjama priemonė priskirtina valstybei (šiuo klausimu žr. skundžiamo sprendimo 115 punktą).

[21] Žr. skundžiamo sprendimo 114–123 punktus.

[22] Žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimą *Dyson ir kt. / Komisija* (C-122/22 P, EU:C:2024:11, toliau – Sprendimas *Dyson*, 48 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Pakankamai aiškaus Sąjungos teisės pažeidimo reikalavimu, nesvarbu, kokio pobūdžio yra nagrinėjamas neteisėtas aktas, siekiama išvengti situacijos, kai dėl pavojaus, kad reikės atlyginti privačių asmenų tariamai patirtą žalą, atitinkama institucija negali visapusiškai atlikti savo funkcijų, skirtų bendrajam interesui užtikrinti, tiek vykdydama norminę veiklą ar priimdama ekonominės politikos sprendimus, tiek įgyvendindama savo administracinę kompetenciją, ir kartu neperkelti privatiems asmenims akivaizdaus ir neatleistino pažeidimo pasekmių naštos (šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 3 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Artegodan / Komisija*, T-429/05, EU:T:2010:60, 55 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

[23] Žr. Sprendimą *Dyson* (49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[24] Žr. Sprendimą *Dyson* (50 ir 51 punktai, taip pat juose nurodyta jurisprudencija).

[25] Žr. Sprendimą *Dyson* (52 ir 53 punktai, taip pat juose nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. Wildemeersch, J., „Section 2 – Les conditions du recours en responsabilité“, *Contentieux de la légalité des actes de l'Union européenne*, Bruylant, Briuselis, 2019, p. 466–479, taip pat Nicolaides, P., „The discretion of competition authorities and their liability for damage they cause with erroneous decisions“, *European Competition Law Review*, 2024, 45 t., Nr. 7, p. 308–316.

23. Vadinasi, Teisingumo Teismo taikomas atsakomybės kriterijus apima, pirma, subjektyvų elementą, susijusį su institucijai palikta diskrecija, ir, antra, objektyvius elementus, susijusius su kontekstu [26]. Nors tam tikrais atvejais vien dėl Sąjungos teisės pažeidimo gali būti konstatuotas pakankamai aiškus pažeidimas, kai pagal pažeistą normą šį pažeidimą padariusiai Sąjungos institucijai buvo suteikta tik ribota diskrecija arba jos visai nebuvo suteikta [27], tokia išvada gali būti padaryta tik dėl su šiuo pažeidimu susijusių aplinkybių visumos, kai išnagrinėjus šias aplinkybes nenustatoma jokių kitų svarbių veiksnių, dėl kurių būtų galima paneigti akivaizdų ir šiurkštų šio diskrecijos ribų viršijimo pobūdį [28].

24. Nagrinėjamu atveju sprendimuose *Tercas* buvo nuspręsta, kad Komisijos sprendimo *Tercas* neteisėtumą iš esmės lėmė dvi konceptualios klaidos, susijusios, pirma, su sąlygos, susijusios su pagalbos priskirtinumu, ir sąlygos, susijusios su valstybės ištekliais, supainiojimu [29] ir, antra, su pagalbos, kurią šiuo atveju suteikė privatus subjektas, priskyrimo valstybei sąlygos vertinimu, tą patį kriterijų taikant tuo atveju, kai pagalbą teikia valstybės įmonė [30].

25. Visų pirma, dėl sąlygos, susijusios su pagalbos priskirtinumu, ir sąlygos, susijusios su valstybės ištekliais, supainiojimo konstatuoju, kad Komisija savo sprendime *Tercas* šių dviejų sąlygų neatskyrė, nes, jos nuomone, su minėtomis sąlygomis susiję požymiai buvo identiški.

26. Šiuo klausimu pažymiu, jog nėra neįprasta, kad Komisija, kaip ir Sąjungos teismas, bendrai vertintų tam tikrus valstybės pagalbą sudarančius kriterijus, kai nagrinėjamos faktinės aplinkybės šioms sąlygoms yra bendros [31]. Tai pasakytina, be kita ko, apie sąlygas, susijusias su gavėjui suteikiamu pranašumu ir priemonės atrankiniu pobūdžiu (pavyzdžiui, kiek tai susiję su pagalba

[26] Šiuo klausimu žr. Lenaerts, K. ir kt., *ES Procedural Law*, 2-asis leidimas, Oxford University Press, 2023, p. 501. Šių autorių teigimu, Sąjungos teismų taikomas atsakomybės kriterijus apima subjektyvų elementą, susijusį su institucijos, įstaigos, organo ar agentūros turima diskrecija, kartu atsižvelgiant į tokius veiksnius kaip, be kita ko, reglamentuotinų situacijų sudėtingumas, teisės aktų taikymo ar aiškinimo sunkumai, pažeistos Sąjungos teisės normos aiškumo ir tikslumo laipsnis ir klaidos nepateisinamumas ar tyčinis pobūdis.

[27] Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas yra nustatęs, kad paprasčiausio Sąjungos teisės pažeidimo gali pakakti, kad būtų nustatytas pakankamai akivaizdus Sąjungos teisės pažeidimas, galintis lemti Sąjungos deliktinę atsakomybę, tuo atveju, kai Komisija, nors ir privalėjo grąžinti įmonei laikinai sumokėtą baudą su delspinigiais po to, kai sprendimas, kuriuo ji konstatavo, kad ši įmonė pažeidė SESV 101 straipsnį, buvo panaikintas, šių delspinigių nesumokėjo (šiuo klausimu žr. 2021 m. sausio 20 d. Sprendimo *Komisija / Printeos*, C-301/19 P, EU:C:2021:39, 104 ir 105 punktus).

[28] Žr. Sprendimą *Dyson* (54 punktas). Kitaip sakant, visiškai nėra automatiškai atsirandančio ryšio tarp to, kad atitinkama institucija neturi diskrecijos, ir nusižengimo pripažinimo „pakankamai aiškiu Sąjungos teisės pažeidimu“. Iš tikrųjų, net jei atitinkamos institucijos diskrecijos apimtis yra lemiamo pobūdžio, tai nėra išimtinis kriterijus (šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 3 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Artegodan / Komisija*, T-429/05, EU:T:2010:60, 59 ir 60 punktus bei juose nurodytą jurisprudenciją).

[29] Bendrojo Teismo sprendimo *Tercas* 70 punkte Komisijai iš esmės papriekaištauta dėl to, kad ji šioje byloje nebandė aiškiai atskirti klausimo, ar priemonė priskirtina valstybei, nuo klausimo, ar priemonė taikyta panaudojant valstybės išteklius, nors tai yra atskiros kumuliacinės sąlygos. Teisingumo Teismas savo Sprendime *Tercas* neišreiškė nuomonės šiuo klausimu, tik išnagrinėjo ginčijamų priemonių priskyrimo Italijos valdžios institucijoms sąlygą (žr. šio sprendimo 64 punktą).

[30] Iš Bendrojo Teismo sprendimo *Tercas* 87–90 punktų, patvirtintų Teisingumo Teismo sprendimo *Tercas* 67 punktu, matyti, kad Komisija negalėjo remtis tuo, jog negalima tikėtis, kad viešosios valdžios institucijos nedarė įtakos pagalbą teikiančiam privačiam subjektui ir veiksmingai jo nekontroliavo, nes privalėjo pateikti ir išdėstyti pakankamus įrodymus, galinčius patvirtinti, kad nagrinėjama pagalbos priemonė buvo priimta valdžios institucijoms darant įtaką ar veiksmingai kontroliuojant. Iš esmės Komisija neatsižvelgė į „kapitalo ryšio“ tarp atitinkamo subjekto ir valstybės nebuvimą (žr. Teisingumo Teismo sprendimo *Tercas* 73 punktą).

[31] Kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, pats valstybės pagalbos, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, sudedamųjų dalių sąrašas skiriasi priklausomai nuo to, ar, atsižvelgiant į aplinkybes, kai kurie iš šių elementų vertinami kartu. Remiantis išsamiausiu sąrašu, galima išskirti šiuos elementus: priemonės priskirtinumą valstybei ir valstybės išteklių naudojimą (žr., be kita ko, 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *Komisija / Italija ir kt.*, C-425/19 P, EU:C:2021:154, 58 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją); ekonominį pranašumą pagalbos gavėjui (žr., be kita ko, 2003 m. liepos 24 d. Sprendimo *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg*, C-280/00, EU:C:2003:415, 84 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją); priemonės atrankinį pobūdį (žr., be kita ko, 2024 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Komisija / Airija ir kt.*, C-465/20 P, EU:C:2024:724, 75 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją); konkurencijos iškraipymą (žr., be kita ko, 2000 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Vokietija / Komisija*, C-156/98, EU:C:2000:467, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją) ir kliūtis valstybių narių tarpusavio prekybai (žr., be kita ko, 2024 m. kovo 7 d. Sprendimo *Fallimento Esperia ir GSE*, C-558/22, EU:C:2024:209, 64 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

mokesčių srityje)[32], konkurencijos iškraipymo ir poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai sąlygas[33] ir, kiek tai svarbu nagrinėjamu atveju, priemonės priskyrimo valstybei bei valstybės išteklių panaudojimo sąlygas[34].

27. Antra, kiek tai susiję su pagalbos priskyrimo valstybei sąlygos vertinimu, tiesa, kad, kaip matyti iš sprendimų *Tercas*[35], nagrinėjamu atveju Komisija negalėjo remtis tuo, jog *netikėtina, kad valdžios institucijos nedarė įtakos FITD ir veiksmingai jo nekontroliavo*, o turėjo įrodyti, kad nagrinėjama pagalbos priemonė buvo *priimta viešosios valdžios institucijoms darant įtaką ar veiksmingai kontroliuojant*. Sąjungos teismo teigimu, Komisija iš esmės pritaikė klaidingą kriterijų.

28. Atsižvelgdamas į tai, laikausi nuomonės, kad, šios bylos aplinkybėmis, Komisija turėjo išnagrinėti sudėtingą požymių visumą, kad nustatytų valdžios institucijų dalyvavimo taikant priemones, kurias suteikė toks subjektas, kaip FITD, kurio „privatus“ pobūdis nebuvo iš karto akivaizdus, visų pirma atsižvelgiant į jo mišrų pobūdį ir jo palaikytus ryšius su Italijos banku, mastą[36]. Kaip Bendrasis Teismas teisingai pripažino skundžiamo sprendimo 120 punkte, Komisija turėjo taikyti „valstybės pagalbos“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, sąvoką labai sudėtingomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis, nes pagalbos priemones suteikė privatus subjektas, taigi reikėjo įvertini aplinkybes ir įrodymus, kuriais remiantis galima daryti išvadą dėl to, kam priemonė priskirtina, dėl Komisijos sprendime *Tercas* nurodytų nacionalinių priemonių faktinio ir teisinio konteksto, dėl valstybės atstovų dalyvavimo įvairiais intervencijos etapais ir dėl FITD suteiktų viešosios valdžios įgaliojimų.

29. Be to, nors sąvoka „valstybės pagalba“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, yra objektyvi sąvoka, aiškinant ją sudarančius kriterijus, net jei nereikia atlikti sudėtingos faktinių aplinkybių ar ekonominės analizės[37], gali, kaip šioje byloje, kilti sudėtingų teisinių klausimų[38]. Iš tikrųjų, net nesant diskrecijos, faktinių aplinkybių nagrinėjimas dėl savo pobūdžio gali sukelti susijusių teisinių sąvokų aiškinimo ir taikymo sunkumų bei lemti konceptualias klaidas, dėl kurių Komisijai priekaištaujama šioje byloje[39].

[32] Žr., be kita ko, 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Komisija / World Duty Free Group ir kt.* (C-20/15 P ir C-21/15 P, EU:C:2016:981, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[33] Žr., be kita ko, 2017 m. birželio 27 d. Sprendimą *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania* (C-74/16, EU:C:2017:496, 78 punktas).

[34] Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas, Sprendime *Tercas* primindamas savo jurisprudenciją, pažymėjo, kad norint priemonę kvalifikuoti kaip „valstybės pagalbą“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, turi būti įvykdytos keturios sąlygos, kurių pirmoji yra „valstybės arba panaudojant valstybinius išteklius suteikta pagalba“ (žr. šio sprendimo 57 punktą).

[35] Žr., atitinkamai, Bendrojo Teismo sprendimo *Tercas* 87–89 punktus ir Teisingumo Teismo sprendimo *Tercas* 65–67 punktus.

[36] Remiantis Komisijos pateikta apibrėžtimi, FITD buvo privatus subjektas, palaikęs labai glaudžius santykius su viešosios valdžios institucijomis, be kita ko, dėl savo formavimo, uždavinių, organizavimo, genezės ir priemonės raidos (šiuo klausimu žr. Komisijos sprendimo *Tercas* 121–131 punktus).

[37] Taip, be kita ko, yra tuo atveju, kai nagrinėjant pagalbos gavėjui suteikiamo pranašumo sąlygą taikomas „privataus ūkio subjekto principas“ (žr., pavyzdžiui, 2021 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Autostrada Wielkopolska / Komisija ir Lenkija*, C-933/19 P, EU:C:2021:905, 116 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

[38] Žr., pavyzdžiui, Merola, M., ir Caliento, F., „Is the notion of aid broadening or shrinking over time, and if so, why? A subjective view on the rationale of the case law“, *ES State Aid Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020, p. 18–53. Šie autoriai pateikia kelis pavyzdžius, išryškinančius sunkumus, susijusius su valstybės pagalbos apibrėžtimi, visų pirma sąvoka „valstybės ištekliai“ (žr., be kita ko, p. 26–31), taip pat konstatuoja, kad padaugėjo bylų, kuriose Teisingumo Teismas panaikino Bendrojo Teismo sprendimus.

[39] Šiuo klausimu svarbu pažymėti, kad Sprendimą *Tercas* Teisingumo Teismas priėmė posėdžiaudamas didžiojoje kolegijoje.

30. Taigi manau, kad net jei nagrinėjamu atveju Komisija turėjo ribotą diskreciją arba jos visai neturėjo, jos nagrinėjamos situacijos sudėtingumas išlieka svarbus tikrinant, ar ši institucija padarė pakankamai aiškų Sąjungos teisės pažeidimą [40]. Vadinasi, vertinant, ar padarytas „pakankamai aiškus pažeidimas“, svarbus kriterijus bet kuriuo atveju yra rūpestingos administracijos elgesys.

31. Darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju Komisijos padarytos klaidos gali būti kvalifikuojamos kaip „paprastos vertinimo klaidos“, kurių savaime nepakanka, kad būtų padaryta išvada, jog buvo padarytas akivaizdus ir sunkus Sąjungos teisės pažeidimas – arba, kitaip tariant, pažeidimas, kurio tokiomis pačiomis aplinkybėmis nebūtų padariusi įprastai apdairi ir rūpestinga administracija, – dėl kurio galėtų kilti Sąjungos atsakomybė [41].

32. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau atmesti apeliacinio skundo antrąjį pagrindą.

Dėl apeliacinio skundo trečiojo pagrindo

33. Trečiasis pagrindas grindžiamas SESV 340 straipsnio antros pastraipos ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 91 straipsnio e punkto ir 96 straipsnio pažeidimu, kai Bendrasis Teismas nusprendė, kad priežastinio ryšio tarp neteisėtų Komisijos veiksmų ir nurodytos žalos, t. y. sumažėjusio klientų pasitikėjimo ja, nėra [42].

34. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, priežastinio ryšio sąlyga pasireiškia tuo, kad turi egzistuoti pakankamai tiesioginis priežastinis ryšys tarp Sąjungos institucijų elgesio ir žalos, kurį turi įrodyti apeliantė, t. y. veiksmai, dėl kurių priekaištaujama, turi būti pagrindinė žalos priežastis [43].

35. Šioje byloje apeliantė visų pirma priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis, siekdamas atmesti prielaidą, kad esama priežastinio ryšio tarp Komisijos veiksmų ir žalos dalių, susijusių su klientų praradimu, nusprendė, kad ji neatskyrė savo klientų nuo *Tercas* klientų ir nepatikslino kiekvienam iš jų priskirtinų verčių.

[40] Žr. šios išvados 23 ir 24 punktus. Iš tiesų tokiais atvejais reikalavimas, kad būtų padarytas *pakankamai aiškus* Sąjungos teisės pažeidimas, taptų neveiksmingas, jei bet kokio Komisijos, kaip ir bet kurios viešosios valdžios institucijos, veikiančios jos kompetencijos srityse, padaryto pažeidimo pakaktų šiam reikalavimui įvykdyti.

[41] Remiantis per posėdį pateiktomis Komisijos pastabomis, nagrinėjama situacija, kurioje ji padarė tam tikrą klaidą (ir šiuo klausimu pripažino savo kaltę (*„mea culpa“*), bet kuri vis dėlto neviršija to, ko tikimasi iš rūpestingos administracijos (kuri tokiu atveju būtų turėjusi pripažinti savo didžiausią kaltę (*„maxima culpa“*)).

[42] Žr. skundžiamo sprendimo 132–161 punktus.

[43] Žr., be kita ko, 2023 m. balandžio 27 d. Sprendimą *Fondazione Cassa di Risparmio di Pesaro ir kt. / Komisija* (C-549/21 P, EU:C:2023:340, 114 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šiuo klausimu taip pat žr. Lenaerts, K. ir kt., *ES Procedural Law*, 2-asis leidimas, Oxford University Press, 2023, p. 512–514. Kaip pažymi šie autoriai, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra šio reikalavimo standartinės formuluotės, nes jį Sąjungos teismas išreiškia skirtingais būdais, o pagrindinė mintis, kuria ji grindžiama, yra ta, kad Sąjunga atsako tik už žalą, kuri yra tiesioginė jos institucijų, įstaigų ir organų neteisėtų veiksmų ar elgesio pasekmė (taip pat žr. Wildemeersch, J., „Section 2 – Les conditions du recours en responsabilité“, *Contentieux de la légalité des actes de l'Union européenne*, Bruylant, Briuselis, 2019, p. 484–487). Be to, kai kurie autoriai, savo ruožtu, atskiria sąvoką „faktinis priežastinis ryšys“, kuria atsakoma į klausimą, ar neteisėti veiksmai yra nurodytos žalos *conditio sine qua non*, nuo „teisinio priežastinio ryšio“, kuriuo remiantis nustatomi papildomi reikalavimai, kad Sąjungos institucijos ar įstaigos nebūtų laikomos atsakingomis už pernelyg netiesioginę žalą, reikalaujant, kad žala pakankamai tiesiogiai kiltų iš neteisėtų veiksmų, kad būtų pakankamai tiesioginis ryšys tarp šių veiksmų ir žalos arba kad veiksmai būtų lemiama žalos priežastis (šiuo klausimu žr. Biondi, A., ir Farley, M., *The right to damages in European law*, Kluwer Law International, 2009, p. 146–154). Tas pats skirtumas buvo pakartotas generalinės advokatės T. Ćapeta išvadoje byloje *WS ir kt. / Frontex (Bendra grąžinimo operacija)* (C-679/23 P, EU:C:2025:427, 101–109 punktai). Taip pat žr. įvairių požiūrių į priežastinį ryšį įvairiose Europos Sąjungos valstybėse lyginamąjį tyrimą Infantino, M. ir Zervogianni, E., „The European Ways to Causation“, *Causation in European Tort Law*, Cambridge University Press, 2017, p. 85–128, taip pat Bussani, M., Sebok, A., J. ir Infantino, M., „Causation“, *Common Law and Civil Law Perspectives on Tort Law*, Oxford Academic, internetinė versija, 2022, p. 177–212.

36. Priešingai, nei teigia apeliantė, Bendrasis Teismas ne tik konstatavo, kad ji neatskyrė savo ir *Tercas* klientų, bet ir nusprendė, kad ji taip pat nepateikė konkrečių argumentų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, ar Komisijos sprendimas *Tercas* nulėmė *Tercas* klientų ir tiesioginių indėlių praradimą [44], ir apeliantė to neginčijo.

37. Bet kuriuo atveju, skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas nusprendė, kad sprendimus, kuriais tariamai padaryta žala, apeliantės klientai priėmė patys, įvertinę situaciją ir savo finansinius interesus bei atsižvelgę į šias aplinkybes: visų pirma, apeliantės klientai neturėjo jokios iš Komisijos sprendimo *Tercas* kylančios teisinės pareigos; be to, šiame sprendime nebuvo nieko, kas leistų manyti, kad apeliantė negalėjo imtis alternatyvių priemonių *Tercas* naudai arba sumažintų apeliantės patikimumą ir jos klientų pasitikėjimą ja; galiausiai, kai tik buvo paskelbtas Komisijos sprendimas *Tercas*, Italijos vyriausybė ir apeliantė nurodė, kad savanoriškos intervencijos priemonės jau yra parengtos, taigi, Komisijos sprendimas *Tercas* nesukelia jokio neigiamo poveikio [45].

38. Šiuo klausimu apeliantė tik kritikuoja Bendrojo Teismo išvadas, bet neįrodo, kad jos grindžiamos teisės klaida arba faktinių aplinkybių ar įrodymų iškraipymu.

39. Antra, apeliantė priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis klaidingai rėmėsi Sprendimu *Fondazione Cassa di Risparmio di Pesaro ir kt. / Komisija* [46].

40. Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad Bendrasis Teismas šiuo sprendimu rėmėsi tik tam, kad atmestų apeliantės argumentą, jog juo patvirtinama jos pozicija, ir padarė išvadą, kad minėto sprendimo nepakanka priežastiniam ryšiui įrodyti. Vadinasi, apeliantės suformuluota kritika negalima paneigti Bendrojo Teismo vertinimo, kuris nėra grindžiamas šiuo sprendimu.

41. Trečia, apeliantė priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis konstatavo, jog prie nurodytos žalos padarymo prisidėjo įvairūs veiksniai.

42. Šiuo klausimu primenu, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją būtina, kad nurodyta žala iš tikrųjų būtų padaryta veiksmais, dėl kurių priekaištaujama institucijoms. Iš tikrųjų, net darant prielaidą, kad Sąjungos institucijos galbūt prisidėjo prie žalos, kurią prašoma atlyginti, padarymo, toks prisidėjimas galėtų būti pernelyg netiesioginis dėl kitų veiksnių, kaip antai dėl trečiosioms šalims arba, tam tikrais atvejais, apeliantams tenkančios atsakomybės [47]. Be to, nors klausimas dėl priežastinio ryšio tarp žalą sukėlusio įvykio ir žalos egzistavimo yra teisės klausimas ir todėl priklauso Teisingumo Teismo kompetencijai nagrinėjant apeliacinį skundą [48], tačiau faktinis priežastinio ryšio vertinimas, kurį atliko Bendrasis Teismas, nepriklauso Teisingumo Teismo kompetencijai nagrinėjant apeliacinį skundą, išskyrus faktų ar įrodymų iškraipymo

[44] Žr. skundžiamo sprendimo 137 punktą.

[45] Žr. skundžiamo sprendimo 138–141 punktus.

[46] 2023 m. balandžio 27 d. sprendimas (C-549/21 P, EU:C:2023:340). Apeliantė, be kita ko, pabrėžia, kad, skirtingai nei byloje, kurioje buvo priimtas šis sprendimas ir kurioje Komisija darė spaudimą Italijos valdžios institucijoms, kuris nebuvo susijęs su konkrečia priemone, nagrinėjamoje byloje Komisija priėmė privalomą sprendimą.

[47] Šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 18 d. Sprendimą *Trubowest Handel ir Makarov / Taryba ir Komisija* (C-419/08 P, EU:C:2010:147, 59 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Iš tikrųjų sąvoka „pakankamai tiesioginis ryšys“ jurisprudencijoje aiškinama siaurai ir tai, be kita ko, matyti iš Bendrojo Teismo požiūrio, kurį jis išreiškė nuspręsdamas, jog vien aplinkybės, kad tariamai neteisėti atitinkamos Sąjungos institucijos ar įstaigos veiksmai buvo būtina žalos atsiradimo sąlyga (*conditio sine qua non*), t. y. kad nesant tokių veiksmų žala nebūtų atsiradusi, nepakanka pakankamai tiesioginiam priežastiniam ryšiui nustatyti, kaip tai suprantama pagal šią jurisprudenciją (šiuo klausimu žr., be kita ko, 2019 m. gegužės 23 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Remag Metallhandel ir Jaschinsky / Komisija*, T-631/16, EU:T:2019:352, 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Taip pat žr. Havu, K. ir Kurki-Suonio, S., „Damages Liability of the ES for Harm Caused by Excessive Duration of Court Proceedings“, *European Public Law*, 2021, 27 t., Nr. 2, p. 305–330.

[48] Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2009 m. liepos 16 d. Sprendimą *Komisija / Schneider Electric* (C-440/07 P, EU:C:2009:459, 192 punktas).

atvejus[49]. Toks iškraipymas gali būti pripažintas tik tuo atveju, jei jis aiškiai matomas iš bylos dokumentų ir, be būtinybės atlikti naują faktų ir įrodymų vertinimą, esamų įrodymų vertinimas yra akivaizdžiai klaidingas[50].

43. Nagrinėjamu atveju apeliantė ginčija keturis iš penkių veiksnių, į kuriuos Bendrasis Teismas atsižvelgė skundžiamo sprendimo 144–149 punktuose siekdamas atmesti prielaidą, kad esama priežastinio ryšio tarp Komisijos veiksmų ir nurodytos žalos, t. y. pirma, 2015 m. balanse įrašytus nuostolius, antra, tai, kad investuotojams nebuvo pateikta informacija, dėl ko buvo pritaikytos administracinės sankcijos ir atliekami baudžiamieji tyrimai, trečia, tai, kad *Tercas* jau 2013 metais buvo žlungantis bankas, ir, ketvirta, aplinkybę, kad dėl tariamų neigiamų Sprendimo *Tercas* padarinių sušvelninimo priemonių patirtos išlaidos negalėjo būti priskiriamos šiam sprendimui[51].

44. Visų pirma, laikausi nuomonės, kad, priešingai, nei teigia apeliantė, galimų vienalaikių priežasčių poveikis nebūtinai apsiriboja žalos atlyginimo dydžio nustatymu, nes, tam tikrais atvejais, jis gali turėti įtakos pačiam priežastinio ryšio tarp inkriminuojamų veiksmų ir nurodytos žalos buvimui.

45. Pirma, dėl į 2015 m. balansą įtrauktų nuostolių apeliantė teigia, kad, jos pačios ekspertų nuomone, šie nuostoliai galėjo apimti daugių daugiausia tam tikrą prarastų klientų dalį, kurią šie ekspertai įvertino 50 %[52]. Vis dėlto ji neįrodo, kad skundžiamame sprendime piktnaudžiauta faktinėmis aplinkybėmis ar įrodymais, ir neginčija kitų aplinkybių, į kurias šiuo klausimu atsižvelgė Bendrasis Teismas, t. y. visų pirma, aplinkybės, kad nuo tada, kai 2014 m. apeliantė įsigijo *Tercas*, jos finansiniai rodikliai nuolat blogėjo ir kad apeliantės turėtų akcijų vieneto vertės sumažinimas, kurį buvo nuspręsta atlikti reaguojant į apeliantės 2015 m. (konkrečiau – 2016 m. balandžio 24 d.) metinės ataskaitos patvirtinimą, sukėlė jos klientų nepasitenkinimą[53]; taip pat išvados, kad prieš priimant Komisijos sprendimą *Tercas*, būtent nuo 2014 m. gruodžio mėn. iki 2015 m. gruodžio mėn., apeliantė jau buvo praradusi 4,9 % savo tiesioginių indėlių[54]; galiausiai aplinkybės, kad kooperatinių bankų reforma, kurią pati apeliantė nurodė kaip vieną iš priežasčių, dėl kurių jai teko peržiūrėti savo 2015–2019 m. verslo planą ir jį pakeisti nauju 2016–2020 m. planu, taip pat prisidėjo prie jos klientų pasitikėjimo kritimo[55].

46. Antra, dėl aplinkybės, kad, apeliantės teigimu, jos vadovybei skirtos sankcijos buvo priimtos po to, kai atsirado nurodyta žala, tenka konstatuoti, jog skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas nustatė, kad iš *Commissione Nazionale per le Società e la Borsa* (*Consob*) (Nacionalinė bendrovių ir vertybinių popierių biržos komisija, Italija) priimtų sprendimų matyti, jog 2014 m. lapkričio mėn. – 2015 m. birželio mėn. didindama kapitalą apeliantė neinformavo investuotojų apie naudotą metodą ir buvo nustačiusi didesnę akcijų kainą nei ta, kurią nustatė už tai atsakingas ekspertas, todėl nuo 2017 m. apeliantės vadovybei buvo taikomos administracinės sankcijos ir

[49] Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2017 m. spalio 19 d. Sprendimo *Agriconsulting Europe / Komisija* (C-198/16 P, EU:C:2017:784, 22 punktas).

[50] Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2025 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimą *Prancūzija ir Komisija prieš CWS Powder Coatings ir kt.* (C-71/23 P ir C-82/23 P, EU:C:2025:601, 67 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[51] Vis dėlto apeliantė neginčija skundžiamo sprendimo 148 punkte išdėstyto Bendrojo Teismo vertinimo, kad ji nepaaiškino, kaip Komisijos sprendimas *Tercas* jai sutrukdė pritraukti naujų klientų, nors dėl savanoriškos intervencijos (kuria buvo pakeista FITD intervencija *Tercas* naudai ir kuri nebuvo patvirtinta šiuo sprendimu) buvo nuspręsta jau praėjus dviem mėnesiams po minėto sprendimo priėmimo. Vis dėlto abejoju, ar vien šia aplinkybe būtų galima pagrįsti Bendrojo Teismo vertinimą, susijusį su vienalaikėmis tariamos žalos priežastimis.

[52] Tai darydama pati apeliantė pripažįsta, kad galbūt esama papildomo veiksnio, galėjusio prisidėti prie nurodytos žalos.

[53] Žr. skundžiamo sprendimo 144 punktą.

[54] Žr. skundžiamo sprendimo 146 punktą.

[55] Žr. skundžiamo sprendimo 153 punktą.

vykdomi baudžiamieji tyrimai[56]. Taigi, Bendrojo Teismo vertinimu, šios sankcijos, skirtos pasibaigus tariamam žalos atsiradimo laikotarpiui, tik patvirtino ankstesnį apeliantės elgesį, kuris, tikėtina, tapo jos klientų pasitikėjimo praradimo priežastimi.

47. Trečia, kiek tai susiję su ankstesniu *Tercas* įsipareigojimų nevykdymu[57], apeliantė teigia, kad jis negalėjo būti laikomas lemiama nagrinėjamos žalos priežastimi, nes ši aplinkybė buvo jau seniai žinoma ir dėl šio įsipareigojimų nevykdymo, prieš pradedant *Tercas* integracijos į apeliantę procesą, nuo 2014 metų, ne tik FITD visiškai padengė *Tercas* finansinį deficitą, bet ir buvo vykdomos papildomos intervencinės priemonės *Tercas* ir apeliantės nuosavoms lėšoms konsoliduoti. Reikia konstatuoti, kad šie argumentai neįrodo nei to, kad *Tercas* finansinė padėtis nebuvo sunki, nei to, kad šiuo klausimu Bendrasis Teismas piktnaudžiavo faktinėmis aplinkybėmis ar įrodymais.

48. Ketvirta, kiek tai susiję su išlaidomis, patirtomis dėl tariamo neigiamo Komisijos sprendimo *Tercas* poveikio mažinimo priemonių[58], apeliantė neįrodė nei to, kad, jei šis sprendimas nebūtų buvęs priimtas, nebūtų sumažėję indėlių ar prarasta klientų, nei to, kad korekcinių priemonių iš tikrųjų buvo imtasi reaguojant į nuostolius, konkrečiai susijusius su minėtu sprendimu, o ne su kitomis aplinkybėmis.

49. Ketvirta, apeliantė priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad šis jos pateiktas technines ataskaitas, kurių vieną parengė audito įmonė, o kitą – universiteto dėstytojas, pripažino nepatikimomis, bet nenurodė pateikti eksperto išvados, kaip tai suprantama pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 91 straipsnio e punktą ir 96 straipsnį.

50. Vis dėlto konstatuoju, kad Bendrasis Teismas skundžiamame sprendime ne vien kėlė klausimą dėl šių ataskaitų patikimumo. Atvirkščiai, jis nusprendė, pirma, kad audito įmonės techninė ataskaita neįrodo, jog Komisijos sprendimas *Tercas* buvo tiesioginė ir lemiama šios žalos priežastis, antra, kad universiteto dėstytojo techninės ataskaitos patikimumą silpnina tai, kad jis pats darė prielaidą, jog 2015 metais apeliantė patyrė didelių nuostolių, ir kad, nuo 2016 metų pabaigos, Komisijos sprendimas *Tercas* buvo tik vienas iš veiksnių, nulėmusių tariamą žalą, bei, trečia, kad šiose dviejose ataskaitose, kurios, beje, buvo grindžiamos apeliantės pateiktais dokumentais, nepateikta jokia teisinė analizė, susijusi su priežastiniu ryšiu tarp Komisijos sprendimo *Tercas* ir tariamos žalos[59].

51. Bet kuriuo atveju dar kartą manau, kad apeliantė pateiktais argumentais tik ginčija Bendrojo Teismo atliktą faktinių aplinkybių vertinimą ir siūlo naują vertinimą, vis dėlto neįrodydama ir net nenurodydama, kad faktinės aplinkybės ar įrodymai buvo iškraipyti.

52. Be to, kalbant apie argumentą, jog Bendrasis Teismas atmetė aptariamas technines ataskaitas nepaskyręs ekspertizės, reikia pažymėti, jog vertinimas, ar tikslinga taikyti proceso organizavimo ar tyrimo priemonę, priklauso išimtinai Sąjungos teismo kompetencijai, o šis teismas neprivalo to daryti, kai nusprendžia, kad šalių pateiktų įrodymų nepakanka priežastinio ryšio buvimui įvertinti.

53. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau atmesti apeliacinio skundo trečiąjį pagrindą.

[56] Žr. skundžiamo sprendimo 145 punktą.

[57] Žr. skundžiamo sprendimo 146 punktą.

[58] Žr. skundžiamo sprendimo 149 punktą.

[59] Žr. skundžiamo sprendimo 156 ir 158 punktus.

Išvada

54. Atsižvelgdamas į visus pirmiau išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui atmesti apeliacinį skundą.